

Nr 123

Utlåtande i anledning av väckta motioner om dels anslag till en fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger, dels ock ökat statsbidrag till de privata hemsysterskolorna.

(2:a avd.)

1:o) **Fortsättningskurs för hemkonsulenter m. fl.** I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 201) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 231), har yrkats att riksdagen måtte anslå ett belopp av 10 000 kronor för att inom överstyrelsens för yrkesutbildning regi anordna fortsättningskurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger med särskild hänsyn tagen till de handikapade husmödrarnas problem.

Till stöd för detta yrkande har anförts huvudsakligen följande.

Inom Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK) har nyligen utförts en undersökning för att klarlägga de invalidiserade husmödrarnas arbetsförhållanden. Det har härvid visat sig, för att citera endast en passus i centralkommitténs kommentarer till den omfattande undersökningen, »att vi står inför övermäktiga problem berörande de mest svårartade kombinationer av kroppsligt handikap, oändamålsenligt och dåligt utrustad bostad samt låg levnadsstandard».

Det är alltså uppenbart att varje åtgärd för att lätta arbetsförhållandena för denna lilla men starkt handikapade grupp av husmödrar måste hälsas med stor tillfredsställelse. Ofta gör de en övermänsklig insats för att sköta hushållet för en hel familj. Den tekniska utvecklingen har emellertid ställt till deras förfogande bättre arbetsredskap än förut, och metoderna för att möjliggöra för dem att sköta ett hushåll har på experimentell väg utvecklats och förbättrats. Många av dessa husmödrar saknar emellertid vetskap om dessa möjligheter och får ingen instruktion om hur de skall kunna tillgodogöra sig de nya rönen på såväl arbetsteknikens område som i fråga om bostadens ändamålsenlighet.

De som i främsta rummet har möjlighet att nå dessa husmödrar med råd och upplysningar är hemkonsulenterna. Dessa saknar emellertid de specialkunskaper som fordras på detta område. En kurs inom yrkesskolans ram och i kungl. överstyrelsens för yrkesutbildning regi på förslagsvis tre veckor skulle sätta dem i stånd att stå dessa invalidiserade husmödrar till tjänst med upplysningar och råd. Dessa kurser skulle även stå öppna för hushållslärarinnor och andra pedagoger, som kan tänkas bidra till denna upplysning i sin ordinarie undervisningsverksamhet.

För uppläggningsen av dessa kurser torde ett samarbete med arbetsterapeuter vara av värde, eftersom dessa äger kunskap om hur handikapade människor skall tränas i kroppsligt arbete.

För husmödrar med stora förflyttningssvårigheter torde den enda möjligheten att få kontakt med förbättringar och nyheter vara hembesök av en dylik specialutbildad hemkonsulent eller annan hushållsekonom. För andra handikapade husmödrar torde däremot genomgåendet av en kurs ha ett stort värde. Kurser för dessa husmödrar kunde därför tänkas sedermera ordnade. De kunde ha stor nytta av att få se de tekniska hjälpmedel och speciella hushållsredskap som finns för att underlätta deras arbete, få pröva dem, få råd och uppslag till eventuella omändringar av bostaden m. m. De kunde därvid utbyta erfarenheter och få personlig kontakt med varandra, vilket kunde bli till stor nytta. För att ordna dessa kurser fordras dock specialutbildade pedagoger.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionerna från socialstyrelsen, statskontoret och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Socialstyrelsen har anfört följande.

Framför allt genom den sociala hemhjälpssammanslutningen har styrelsen kommit i nära kontakt med de handikapade husmödrarnas husliga problem och vill livligt tillstyrka den föreslagna fortbildningskursen för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger.

Om hemkonsulenternas intresse och kunskaper utvidgades på föreslaget sätt, skulle de med sina möjligheter att fritt lägga upp sitt arbete och de kontakter, som de redan har med medicinska och sociala områden, kunna utföra en värdefull pedagogisk gärning. Genom sina insikter på hemforskningens område och praktiska erfarenheter torde hemkonsulenterna också kunna ge värdefulla impulser till ytterligare förbättringar i planering av kök och övriga arbetsplatser samt utformning av hushållsredskap, speciellt avsedda för rörelsehämmade eller blinda husmödrar. Eftersom hemkonsulentverksamheten för närvarande endast omspannar landsbygden genom hushållningssällskapens konsulenter och en del större städer, som har egna befattningshavare, är det befogat, att fortbildningskurserna står öppna även för andra hushållspedagoger.

Statskontoret har framhållit bland annat följande.

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat beträffande den inom Svenska vanförevårdens centralkommitté verkställda, i förevarande motioner åberopande undersökningen rörande de invalidiserade husmödrarnas problem, har bland annat konstaterats, att bostadsförhållandena ofta vore mindre tillfredsställande, att en förbättring av de tekniska hjälpmedlen borde komma till stånd samt att ekonomiskt stöd i betydande utsträckning erfordrades för anskaffandet av vissa hjälpmedel, exempelvis specialtillverkade hushållsredskap.

Mot bakgrunden härav må till en början erinras, att berörda spörsmål äro föremål för utredningar genom det allmännas försorg. Enligt direktiven har sålunda bostadspolitiska utredningen att vid sina pågående undersökningar bland annat beakta behovet av specialinredda lägenheter för invalidier. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1953 och den 17 juni 1955 har vidare åt medicinalstyrelsen anförtrots att utreda frågan om utvidgning

av bidragsrätten till ortopediska hjälpmedel, därvid styrelsen bland annat skall söka fastställa, vilka hjälpmedel som äro av så väsentlig betydelse för den enskildes livsföring och så kostnadskrävande, att statsbidrag till deras anskaffande bör utgå.

Enligt statskontorets mening torde resultatet av medicinalstyrelsens berörda undersökningar rörande de ortopediska hjälpmedlen lämpligen böra avvaktas, innan åtgärder vidtagas för medverkan från statens sida till anordnandet av en upplysningsverksamhet enligt de i motionerna angivna riktlinjerna. Ämbetsverket, som även vill framhålla, att hållpunkter saknas för bedömning av den i motionerna förordade medelsanvisningen, föreslår alltså, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har anfört bland annat följande.

Motionärernas uppfattning att invalidiserade husmödrar kan behöva hjälp och ledning i arbetstekniska spörsmål är utan tvekan riktig. Hemkonsulenterna kan härvidlag medverka, om de själva får kompletterande utbildning rörande specialproblem, som måste beaktas, när det gäller denna grupp av husmödrar. På vissa orter torde kurser för invalidiserade husmödrar i arbetsteknik m. m. kunna anordnas genom yrkesskolornas försorg. Det kan därför vara av betydelse, att även hushållslärarinnor, som kan anlitas såsom lärare vid dylika kurser, får motsvarande kompletterande utbildning som hemkonsulenterna för sin uppgift i här berörda sammanhang. Överstyrelsen är beredd att, därest medel härtill ställes till förfogande, anordna en kurs för hemkonsulenter och andra hushållspedagoger angående arbetsteknik m. m. med speciellt avseende på invalidiserade husmödrar.

Såsom motionärerna förutsätter torde en dylik kurs böra få en varaktighet av inemot tre veckor. Överstyrelsen beräknar att kostnaderna för kursen, därvid deltagarna, i likhet med vad fallet är vid av överstyrelsen anordnade kurser för utbildning av lärare, förutsättes komma att erhålla fria resor till och från kursorten samt traktamente under kurstiden, kommer att uppgå till cirka 15 000 kronor. Omkring ett tjugotal kursdeltagare beräknas då kunna antagas.

Utskottet. Med hänsyn till vad i motionerna anförts och till vad de i ärendet hörda remissmyndigheterna uttalat finner utskottet det motiverat att en närmare undersökning kommer till stånd rörande lämpliga åtgärder för tillgodoseende av det i motionerna angivna syftet. Enligt utskottets mening torde Kungl. Maj:t böra uppdraga åt överstyrelsen för yrkesutbildning att efter samråd med medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, eventuellt även med andra av frågan berörda myndigheter, taga berörda spörsmål under närmare övervägande och framlägga det förslag, vartill en dylik undersökning må giva anledning. Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.

Utskottet, som icke är berett att tillstyrka bifall till det i motionerna I: 201 och II: 231 gjorda yrkandet, hemställer förty,

att motionerna I: 201 och II: 231 icke må till annan riksdagens åtgärd föranleda än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet anfört.

2:o) **Ökat statsbidrag till de privata hemsysterskolorna.** I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Anderberg m. fl.* (I: 14) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 13), har yrkats, att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja hemsysterskolorna i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Härnösand statsbidrag från den 1 juli 1957 efter samma grunder som åt central kommunal yrkesskola, därest vederbörande skolor hos Kungl. Maj:t ansöker därom.

Till stöd för detta yrkande har anförts huvudsakligen följande.

Enligt Kungl. Maj:ts stadga för statsunderstödda yrkesskolor (yrkesskolestadgan, SFS 1955: 503—505) kan statsbidrag utgå till kommunala och enskilda yrkesskolor. Kommunal yrkesskola kan antingen vara lokal eller central. Lokal yrkesskolas verksamhetsområde omfattar antingen en kommun eller flera varandra närliggande kommuner, som gemensamt anordnar dylik skola, under det central yrkesskolas verksamhetsområde omfattar ett större område, i regel en landstingskommun eller mera.

Som exempel på skillnaden mellan de statsbidrag, som utgår till lokala och till centrala yrkesskolor, kan nämnas, att till kurs för husligt arbete vid central yrkesskola bidrag utgår till avlöning åt rektor och lärare med belopp motsvarande hela avlöningen samt till övriga kostnader med 2 000 kronor per år. Till liknande kurs vid lokal yrkesskola utgår bidrag till lärarlöner med 78 procent av löner av vissa fastställda storleksordningar (SFS 504 § 5 jämförd med § 7) samt med 1 500 kronor per år till övriga kostnader.

Enskilda yrkesskolor indelas i statsbidragshänseende i två grupper, A-skolor och B-skolor. Kungl. Maj:t bestämmer till vilken grupp skola skall hänföras.

Till A-skola utgår statsbidrag efter samma grunder, som gäller för lokal yrkesskola. Huruvida statsbidrag må utgå efter förmånligare grunder ankommer på Kungl. Maj:t att med stöd av riksdagens bemyndigande i varje särskilt fall besluta. Till B-skola utgår statsbidrag med belopp som Kungl. Maj:t bestämmer.

Till privata A-grupperade skolor, vilka alltså erhåller statsbidrag efter samma grunder som lokala kommunala yrkesskolor, räknas landets fem privata hemsysterskolor, belägna i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Härnösand.

I själva verket fyller samtliga dessa hemsysterskolor såväl ur rekryteringssynpunkt som när det gäller att förse landet med hemvårdarinnor samma uppgifter som centrala yrkesskolor. Tillströmningen av sökande till inträde vid skolorna är sedan något år mycket god.

Det beträngda ekonomiska läge i vilket hemsysterskolorna nu befinner sig, inte minst efter de nyligen avslutade löneförhandlingarna, är ett direkt hot mot deras existens. Med hänsyn till den stora roll som dessa skolor spelar vid undervisningen av befattningshavare inom den statsunderstödda sociala hemhjälpsverksamheten, vid vars vidare utveckling statsmakterna knyter så stora förhoppningar, är ökat stöd från samhällets sida inte bara välbetänt utan ofrånkomligt.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionerna från socialstyrelsen, statskontoret och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Socialstyrelsen har framhållit bland annat följande.

Styrelsen vill tillstyrka, att Kungl. Maj:t av riksdagen bemyndigas att i varje särskilt fall besluta att utge förmånligare bidrag på sätt, som närmare angives i kungörelsen den 30 juni 1955 angående statsbidrag till yrkesskolor. Flera av hemsysterskolorna befinner sig med den nuvarande bidragsgivningen i en svår ekonomisk situation. Det är angeläget att hemsysterskolorna, som fyller en viktig roll i hemvårdarinneutbildningen, får ekonomiska resurser att kunna rätta både sin undervisning och sin utrustning efter tidens krav.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Som motionärerna framhållit, indelas enskilda yrkesskolor i statsbidragshänseende i två grupper, A- och B-skolor. För budgetåret 1956/57 utgör antalet skolor tillhörande grupp A 34, därav de fem i motionerna avsedda läroanstalterna, medan B-skolorna är 32. Att tillhöra A-gruppen innebär, att statsbidraget i regel är väsentligt förmånligare än vad eljest varit fallet och att detsamma utgår efter i författning givna regler i stället för med av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall fastställt belopp. Vidare må erinras, att statsbidragen till yrkesskolor avsevärt förbättrades genom beslut av 1955 års riksdag.

Vid central yrkesskola utgår statsbidrag till lärarlöner med 100 procent. Enligt statskontorets uppfattning inger det betänkligheter att av statsmedel gälda hela avlöningskostnaden, när fråga är om en i enskild regi driven utbildningsverksamhet. Såvitt ämbetsverket har sig bekant, ha skolorna icke ifrågasatt, att de i statsbidragshänseende skulle få jämföras med centrala skolor. Frågan om sådant jämförelse synes för övrigt i första hand böra upptagas till prövning i den ordningen, att vederbörande skolor själva göra framställning i ämnet till Kungl. Maj:t och därvid lämna utförlig redogörelse för sina ekonomiska förhållanden bland annat beträffande förekomsten av kommunalt understöd ävensom för elevrekrytering m. m.

På grund av vad ovan anförts får statskontoret avstyrka bifall till motionerna.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har anfört bland annat följande.

De i motionerna åsyftade skolorna, Stiftelsen Stockholms hemsysterskola, Uppsala hemsysterskola, Föreningen praktiska hushållsskolans i Lund hushållsskola och hemsysterskurser, Stiftelsen Hemsysterskolan i Göteborg och Vårsta hemsysterskola i Härnösand, är samtliga hänfödda till den grupp av enskilda yrkesskolor, som betecknas A-skolor och som enligt 18 § Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 juni 1955 (nr 504) angående statsbidrag till yrkesskolor erhåller statsbidrag efter samma grunder, som gäller för lokal (kommunal) yrkesskola. Statsbidrag har för budgetåret 1956/57 med tillämpning av bestämmelserna i 5 och 6 §§ samma kungörelse tilldelats skolorna med följande högst-belopp:

	till avlöning åt lärare,	till övriga kostnader,	Summa kronor
Stiftelsen Stockholms hemsysterskola ..	33 022	3 000	36 022
Uppsala hemsysterskola	76 000	7 500	83 500
Föreningen praktiska hushållsskolan i Lund			
för hemvårdarinnekurser	30 400	3 000	33 400
för övriga kurser	27 504	2 711	30 215
Stiftelsen Hemsysterskolan i Göteborg ..	31 724	3 000	34 724
Vårsta hemsysterskola i Härnösand	31 698	3 000	34 698

Skolorna, som samtliga är internatskolor, rekryterar sina elever från vitt skilda håll.

Skolornas ekonomiska ställning är, såvitt framgår av uppgifter som överstyrelsen inhämtat, icke särdeles god. Stiftelsen Stockholms hemsysterskola redovisar för tiden 1 juli 1955—30 juni 1956 underskott å verksamheten med något mer än 9 900 kronor. Uppsala hemsysterskola, som har avdelningar dels i Uppsala, dels i Leksand, redovisar för samma tid ett mindre underskott, något över 200 kronor, för avdelningen i Uppsala. För avdelningen i Leksand redovisas såvitt gäller själva skolan intet underskott men däremot ett underskott på inemot 7 300 kronor för det till skolan knutna gästhemmet. Man har beslutat att nedlägga verksamheten vid avdelningen i Leksand från och med den 1 juli 1957. Föreningen Praktiska hushållsskolans i Lund hushållsskola och hemsysterkurser redovisar i ett för första halvåret 1956 upprättat bokslut för hela verksamheten — den omfattar även kurser av annat slag än för hemvårdarinneutbildningen — vinst på något över 3 000 kronor. Stiftelsen Hemsysterskolan i Göteborg redovisar för tiden 1 juli 1955—30 juni 1956 ett underskott på cirka 2 200 kronor och därjämte i bokslutet för samma tid ett från föregående räkenskapsår balanserat underskott på något över 4 200 kronor. För Vårsta hemsysterskola redovisas icke underskott; huvudmannens, Vårsta diakonissanstalts, tillskott för läsåret 1955—1956 har enligt redovisningen varit 11 727 kronor.

Kommunala anslag redovisas för redovisningsåret 1955—1956 av hemsysterskolan i Göteborg med 16 200 kronor från Göteborgs stad och av Vårsta hemsysterskola med 6 000 kronor från Västernorrlands läns landsting. Uppsala hemsysterskola redovisar ett belopp av något över 4 300 kronor, som erhållits av Uppsala stad för hemsysterarbete, samt ett bidrag av 2 000 kronor från Kopparbergs läns landsting till avdelningen i Leksand. Praktiska hushållsskolan i Lund redovisar i sitt bokslut för första halvåret 1956 anslag från Hälsingborgs stad med 2 000 kronor och från Malmöhus läns landsting med 2 500 kronor. Enligt uppgift lär anslag icke vidare kunna påräknas från Hälsingborgs stad. I övrigt har finansieringen av skolornas verksamhet skett med, förutom statsbidrag och löpande inkomster, bidrag från enskilda. Tillgången på likvida medel är enligt boksluten i samtliga fall ringa.

Därest, såsom motionärerna föreslår, statsbidrag skulle utgå efter samma grunder som åt central yrkesskola, skulle detta, beräknat efter förhållandena för innevarande läsåret och med utgångspunkt från de före den 1 januari 1957 gällande lönerna, betyda tillskott med följande belopp:

	till avlöning åt lärare,	till övriga kostnader,	Summa kronor
Stiftelsen Stockholms hemsysterskola ..	9 314	1 000	10 314
Uppsala hemsysterskola	21 440	2 500	23 940
Föreningen Praktiska hushållsskolan i Lund	8 576	1 000	9 576
Stiftelsen Hemsysterskolan i Göteborg ..	8 948	1 000	9 948
Vårsta hemsysterskola i Härnösand	8 942	1 000	9 942

För Föreningen praktiska hushållsskolan i Lund har ovan räknats endast med det ökade bidraget till hemvårdarinnekurser. Därest det högre bidraget skulle utgå även för övriga kurser, skulle ytterligare tillkomma såsom bidrag till avlöning åt lärare 7 760 kronor och till övriga kostnader 907 kronor.

Med hänsyn till skolornas betydelsefulla verksamhet och till att deras rekryteringsområden är så vidsträckta anser överstyrelsen skäl tala för att statsbidrag utgår efter förmånligare grunder än nu är fallet. Därtill kommer så att skolornas ekonomiska ställning synes vara sådan, att ökat stöd från statens sida kan vara motiverat.

Utskottet. Såvitt utskottet kunnat finna ha de i motionerna I: 14 och II: 13 åsyftade hemsysterskolorna icke i vederbörlig ordning ingivit framställning om ökat statsbidrag till sin verksamhet. Vid sådant förhållande och då förevarande frågor i första hand torde böra prövas av Kungl. Maj:t finner utskottet motionerna icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 14 och II: 13 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 17 maj 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Karl Andersson, Ohlon, Gillström, Näsström, Hesselbom, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Einar Persson, Sundelin, Birger Andersson, Axel Andersson, Elfving, Nils Theodor Larsson och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Petterson i Degerfors, Thapper, fröken Elmén, herrar Svensson i Alingsås, Widén, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, herr Blidfors, fröken Vinge, herrar Arvidson, Heckscher, Helén och Svensson i Stenkyrka.

Reservation

vid punkten 1 (Fortsättningskurs för hemkonsulenter m. fl.) av fröken *Elmén*.